

PREDLOG PRAKTIČNE POLITIKE

Unapređenje zaštite podataka o ličnosti na nivou
grada Niša kao jedinice lokalne samouprave

PROAKTIV

UVOD

Zaštita podataka o ličnosti je jedan od najznačajnijih i najdelikatnijih problema sa kojima se suočava moderno društvo. Sve veća dostupnost podataka dovodi do povećanja mogućnosti njihove zloupotrebe, tj. korišćenja podataka u nedozvoljene i nelegitimne svrhe, odnosno svaki događaj vezan za podatke zbog kojih je neko lice pretrpelo ili moglo da pretrpi gubitak.

„Podatak o ličnosti” je svaki podatak koji se odnosi na fizičko lice čiji je identitet određen ili odrediv, neposredno ili posredno, posebno na osnovu oznake identiteta, kao što je ime i identifikacioni broj, podataka o lokaciji, identifikatora u elektronskim komunikacionim mrežama ili jednog, odnosno više obeležja njegovog fizičkog, fiziološkog, genetskog, mentalnog, ekonomskog, kulturnog i društvenog identiteta.¹ To su, pre svega, podaci kojima se mogu ugroziti život, telesni i fizički integritet, čast, ugled, život porodice, identitet i ime i ovo se odnosi na sva živa, umrla, kao i lica proglašena umrlim.

Sa druge strane „obrada podataka o ličnosti” je svaka radnja ili skup radnji koje se vrše automatizovano ili neautomatizovano sa podacima o ličnosti ili njihovim skupovima, kao što su prikupljanje, beleženje, razvrstavanje, grupisanje, odnosno strukturisanje, pohranjivanje, upodobljavanje ili menjanje, otkrivanje, uvid, upotreba, otkrivanje prenosom, odnosno dostavljanjem, umnožavanje, širenje ili na drugi način činjenje dostupnim, upoređivanje, ograničavanje, brisanje ili uništavanje.²

Zaštita podataka o ličnosti je zakonski mehanizam koji obezbeđuje privatnost podataka odnosno samih lica i to je skup međusobno povezanih aktivnosti, metoda, tehnika i normi kojima se obezbeđuje privatnost, sigurnost, poverljivost, raspoloživost i integritet podataka od svih opasnosti koje im mogu pretiti i relativno je novijeg datuma.

Pravna regulativa zaštite podataka o ličnosti je krenula da se razvija 1981. godine kada je pod okriljem Saveta Evrope pokrenuto usvajanje Konvencije o zaštiti lica u odnosu na automatsku obradu podataka³ (poznata kao Konvencija 108) kao prvog međunarodnog obavezujućeg ugovora u ovoj oblasti, koja je 10 godina kasnije i zvanično usvojena. Republika Srbija kao članica Saveta Evrope je ratifikovala ovu konvenciju još 1992. godine (tada kao deo Savezne Republike Jugoslavije), kao i sve njene izmene i dopune koje su kasnije usvojene, od kojih je poslednja bila 2018. godine⁴, a prvi domaći Zakon o zaštiti podataka o ličnosti je usvojen 2008. godine⁵.

Nagli razvoj digitalizacije društva u ovom veku doveo je do sveobuhvatne reforme u oblasti zaštite podataka o ličnosti u Evropskoj uniji. Zaštita podataka o ličnosti zajemčena je u članu 8. Povelje Evropske unije o osnovnim pravima⁶, koja je postala pravno obavezujuća u 2009. godine. Povelja zahteva da se podaci obrađuju pošteno, za unapred određenu svrhu, na osnovu obaveštenog pristanka lica ili po drugom zakonskom osnovu. Takođe, svakom licu jemči se pravo na pristup i ispravku prikupljenih podataka o njemu. Nadzor nad zaštitom ovog prava obavlja nezavisno telo - Evropski supervizor za zaštitu podataka⁷.

Do najznačajnijeg pomaka u ovoj reformi došlo je 2016. godine, kada je usvojena Opšta uredba o zaštiti podataka, koja se od 2018. godine neposredno primenjuje u državama članicama Evropske unije. Uredba donosi niz novina u oblast zaštite podataka o ličnosti, počev od novih obaveza za subjekte koji obrađuju podatke (rukovaoce i obrađivače), proširenja prava lica čiji se podaci obrađuju, strožih zahteva u pogledu bezbednosti podataka, te visokih kazni za kršenje propisanih pravila.

U Republici Srbiji zaštita podataka o ličnosti je zajemčena članom 42. Ustava Republike Srbije iz 2006. godine⁸, dok se prikupljanje, držanje, obrada i korišćenje podataka o ličnosti uređuju zakonom. Zabranjena je i kažnjiva upotreba podataka o ličnosti izvan svrhe za koju su prikupljeni, u skladu sa zakonom, osim za potrebe vođenja krivičnog postupka ili zaštite bezbednosti Republike Srbije, na način predviđen zakonom. Svako ima pravo da bude obavešten o prikupljenim podacima o svojoj ličnosti, u skladu sa zakonom, i pravo na sudsku zaštitu zbog njihove zloupotrebe. Nadležnost za nadzor nad njegovom primenom data je Povereniku za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti.⁹

Imajući u vidu obaveze Republike Srbije preuzete u procesu evropskih integracija u oblasti usklađivanja nacionalnog pravnog okvira sa pravnim okvirom Evropske unije, kao i činjenicu da je postojeći Zakon o zaštiti podataka o ličnosti već bio zastareo i nije mogao da isprati promene uslovljene tehnološkim razvojem, Republika Srbija je 2018. godine usvojila novi Zakon o zaštiti podataka o ličnosti¹⁰, koji se u velikoj meri po usvojenim rešenjima a oslanja na Opštu uredbu o zaštiti podataka usvojenu u Evropskoj uniji, a primenjuje se u praksi od 22. avgusta 2019. godine.

ZAKONSKA REGULATIVA, NADLEŽNOSTI I OBAVEZE JEDINICA LOKALNE SAMOUPRAVE U ZAŠTITI PODATAKA O LIČNOSTI

Zakon o zaštiti podataka o ličnosti definiše obaveze rukovalaca i obrađivača podataka o ličnosti gde je „rukovalac” fizičko ili pravno lice, odnosno organ vlasti koji samostalno ili zajedno sa drugima određuje svrhu i način obrade¹¹ dok je „obrađivač” fizičko ili pravno lice, odnosno organ vlasti koji obrađuje podatke o ličnosti u ime rukovaoca.¹² „Organ vlasti” je državni organ, organ teritorijalne autonomije i jedinice lokalne samouprave, javno preduzeće, ustanova i druga javna služba, organizacija i drugo pravno ili fizičko lice koje vrši javna ovlašćenja.¹³ Prema tome, sam zakon ne predviđa neka posebna pravila obrade i zaštite podataka od strane jedinica lokalne samouprave, već ih definiše opšte kao organ vlasti na koji se odnose sve odredbe zakona koje one treba da sprovedu u praksi.

Zakon o zaštiti podataka o ličnosti propisuje brojne obaveze rukovalaca podacima i u zavisnosti da li se obaveze odnose na sve ili samo pojedine rukovaoce, možemo ih podelite na opšte i posebne obaveze.¹⁴ Opšte obaveze se odnose na sve rukovaoce, nezavisno od specifičnosti rukovaoca, kao što je to slučaj sa organima vlasti, kao i nezavisno od obima obrade ili broja zaposlenih kod rukovaoca kao poslodavca. Pojedini rukovaoci imaju posebne obaveze koje su posledica bilo vrste rukovaoca, bilo podataka koji se obrađuju ili načina njihove obrade.

Opšte obaveze:

1. Primena svih načela obrade podataka: načelo zakonitosti (zakonitosti, poštenja i transparentnosti), načelo svrsishodnosti (ograničenosti svrhe), načelo srazmernosti (minimizacije podataka), načelo tačnosti podataka, načelo ograničenog čuvanja podataka, načelo bezbednosti podataka, načelo odgovornosti (čl. 5)
2. Postupanja po zahtevima (čl. 21-22)
3. Obaveštenje o obradi (čl. 23-24)
4. Ostvarivanje prava lica (čl. 26-40)

Posebne obaveze:

1. Ugovorni odnos sa obrađivačem (čl. 45)
2. Evidencije o radnjama obrade (čl. 47)
3. Beleženje radnji obrade nadležnih organa u posebne svrhe (čl. 48)
4. Obaveštenje o povredi zaštite podataka (čl. 52-52)
5. Procena uticaja na zaštitu podataka (čl. 54-55)
6. Lice za zaštitu podataka (čl. 56-58)
7. Kodeks postupanja (čl. 59)

Posebne obaveze u pogledu prenosa podataka o ličnosti u druge države i međunarodne organizacije

Kao što se može videti obaveze rukovalaca podacima su brojne i nesumnjivo mogu imati značajan uticaj na svakodnevno funkcionisanje lokalnih samouprava, kako u organizacionom smislu, tako i u finansijskom smislu. Lokalne samouprave obrađuju u velikoj meri podatke o građanima, korisnicima svojih usluga, zaposlenima itd. i od izuzetnog je značaja da adekvatno primene nove odredbe i uspostave prakse i standarde zaštite podataka o ličnosti od kojih su one najvažnije obaveze sledeće:

1. Određivanje lica za zaštitu podataka o ličnosti¹⁵
2. Objavljivanje kontakt podataka lica za zaštitu podataka o ličnosti¹⁶
3. Dostavljanje Povereniku kontakt podataka lica za zaštitu podataka o ličnosti¹⁷
4. Primena odgovarajućih internih akata o zaštiti podataka o ličnosti¹⁸
5. Vođenje evidencije radnji obrade podataka o ličnosti¹⁹
6. Prilikom obrade podataka o ličnosti sprovođenje odgovarajućih mera bezbednosti²⁰
7. Procena uticaja obrade na zaštitu podataka o ličnosti i dobavljanje mišljenje Poverenika ukoliko je to potrebno²¹
8. Evidentiranje svake povrede podataka o ličnosti, uključujući i činjenice o povredi, njenim posledicama i preduzetim merama za njihovo otklanjanje²²
9. Obaveštavanje Poverenika o povredama podataka o ličnosti koje mogu da proizvedu rizik po prava i slobode fizičkih lica u roku od 72 časa²³

10. Poštovanje posebnih prava i obaveza ukoliko se prenose podaci o ličnosti u drugu državu ili međunarodnu organizaciju²⁴
11. Poštovanje posebnih prava i obaveza ukoliko se obrađuju posebne vrste podataka o ličnosti²⁵
12. Određivanje obrađivača da u ime rukovalaca vrši obradu podataka o ličnosti i s tim u vezi uređivanje odnosa ugovorom ili drugim pravno obavezujućim aktom²⁶

Kao što se može zaključiti, obaveze jedinica lokalne samouprave kao rukovalaca podacima su brojne i kompleksne i zahtevaju sistemski i sistematski pristup njihovoj realizaciji u praksi. Takođe, kao obveznici Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, lokalne samouprave se neretko nalaze u situaciji da procenjuju koje je od dva prava značajnije, pravo na zaštitu podataka o ličnosti ili slobodan pristup informacijama, što često nije lak zadatak. Zato je i ovo bliže definisano Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti koji nalaže da informacije od javnog značaja koje sadrže podatke o ličnosti mogu biti učinjene dostupnim tražiocu informacije od strane organa vlasti na način kojim se obezbeđuje da se pravo javnosti da zna i pravo na zaštitu podataka o ličnosti mogu ostvariti zajedno, u meri propisanoj zakonom kojim se uređuje slobodan pristup informacijama od javnog značaja i ovim zakonom.²⁷

IZAZOVI U ZAŠTITI PODATAKA O LIČNOSTI NA NIVOU GRADA NIŠA KAO JEDINICE LOKALNE SAMOUPRAVE

Grad Niš, kao treći grad po veličini u Republici Srbiji, je kompleksan sistem sačinjen od brojnih institucija, javnih preduzeća, ustanova, organizacija i drugih pravnih lica koja spadaju u kategoriju organa javne vlasti koje sve moraju da poštuju obaveze definisane u Zakonu o zaštiti podataka o ličnosti. Čak je i samoj službi Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti teško da sačini dovoljno precizan katalog organa javne vlasti na koje se primenjuju odredbe Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja i Zakona o zaštiti podataka o ličnosti.

Prema ovom Katalogu organa javne vlasti²⁸ koji je poslednji put ažuriran početkom 2023. godine u Gradu Nišu evidentirano je skoro 250 različitih organa javne vlasti. Naravno, veliki broj njih su organi javne vlasti pod nadležnošću Republike Srbije, odnosno pravna lica iz oblasti obrazovanja, zdravstva, pravosuđa, privrede i sl. tako da su za potrebe ove studije analizirani samo organi javne vlasti koji su direktno u nadležnosti Grada Niša kao jedinice lokalne samouprave. Međutim, ovakvih organa javne vlasti i dalje ima veliki broj od preko 125 te bi detaljna analiza svih njih trajala jako dugo, tako da je za potrebe ove studije izvršen odabir najvećih i najznačajnijih organa javne vlasti u nadležnosti Grada Niša kao jedinice lokalne samouprave, koji pri tom obrađuju najveći broj podataka o ličnosti građana: gradske uprave, javne ustanove i javna preduzeća, odnosno ukupno 45 organa javne vlasti, čiji je kompletan spisak dat u Aneksu 1. ovog dokumenta.

Analiza javno dostupnih informacija izabranih organa javne vlasti, koji su u ingerenciji Grada niša kao jedinice lokalne samouprave a obveznici su Zakona o zaštiti podataka o ličnosti, je odmah u startu pokazala da postoje brojni propusti i/ili nedostaci vezani za transparentnost njihovog rada u ovoj oblasti. Internet prezentacije analiziranih organa javne uprave su uglavnom zastarele i retko se ažuriraju novim informacijama koje su potrebne građanima, ne pružaju javnosti dovoljno potrebnih informacija o svom radu u ovoj oblasti ili ih ne pružaju uopšte, čak i kada su informacije javno dostupne nije ih baš lako naći zbog načina na koje su organizovane i/ili predstavljene, dok Centar za pružanje usluga socijalne zaštite „Mara“ npr. nema čak ni aktivnu internet prezentaciju, iako bi ona trebalo da postoji na adresi www.centarmara.rs.

U ovakvoj situaciji analiza koliko zapravo izabrani organi javne vlasti koji su u nadležnosti Grada Niša kao jedinice lokalne samouprave ispunjavaju svoje obaveze definisane Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti je bila jako otežana i moguće je da realna situacija nije baš onakva kakva će ovde biti predstavljena na osnovu javno dostupnih informacija. Ono što je značajno pomoglo prilikom ove analize je rad lokalne organizacije civilnog društva PraviLaw²⁹ (čitaj Pravilo) koja se ozbiljno bavi problematikom primene Zakona o zaštiti podataka o ličnosti na lokalnom i regionalnom nivou. U prethodnom periodu su na osnovu Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja³⁰ tražili podatke o primeni Zakona o zaštiti podataka o ličnosti od organa javne vlasti, na osnovu kojih je uz podršku Evropske unije napravljena platforma Otisak³¹ koja građanima Republike Srbije nudi jedinstvenu mogućnost da provere koliko su im bezbedni i zaštićeni podaci o ličnosti koje ostave i povere nekom organu javne vlasti. Platforma Otisak je korišćena za uporednu analizu javno dostupnih informacija u oblasti primene obaveza definisanih Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti od strane izabranih organa javne vlasti koji su u nadležnosti Grada Niša kao jedinice lokalne samouprave, jer se pokazalo da mnogi od njih bar deo obaveza poštuju, ali da podaci o tome nažalost nisu i javno dostupni.

Opšti utisak nakon sprovedene analize je da u ovoj oblasti među organima javne uprave na nivou Grada Niša kao jedinice lokalne samouprave postoji opšta zbrka, kako u izvršavanju obaveza u sprovođenju Zakona o zaštiti podataka o ličnosti, tako i u javno dostupnim informacijama o tome. Informacije i realna situacija se razlikuju od organa javne vlasti do organa javne vlasti koji su analizirani, iako su svi oni u nadležnosti jedne iste jedinice lokalne samouprave tj. Grada Niša i primenjuju isti Zakon o zaštiti podataka o ličnosti. Nažalost, među organima javne uprave na nivou Grada Niša kao jedinice lokalne samouprave slična je situacija i sa primenom Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja koji bi trebalo da obezbedi njihovu transparentnost u radu i da informacije o tome učini lako i jednostavno dostupnim građanima. Iako je zakonska obaveza svih organa javne vlasti da objavljuju Informatore o svom radu³² to nažalost nije praksa svih lokalnih organa javne vlasti koji su analizirani, bar prema javno dostupnim informacijama. Takođe, u praksi se dešava da je Informator o radu urađen, ali da je objavljen samo u Jedinstvenom informacionom sistemu Informatora o radu³³ koji vodi služba Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, a ne i na internet prezentaciji samog lokalnog organa javne vlasti koji je i izradio informator o svom radu. Naravno da se javlja i obrnuta situacija, da je Informator o radu objavljen na internet prezentaciji organa javne uprave, ali ne i u Jedinstvenom informacionom sistemu Informatora o radu. Pri tom, iako bi Informatori o radu organa javne uprave trebalo da budu unificirani, tj. jednako urađeni u skladu sa Uputstvom za izradu i objavljivanje informatora o radu organa javne vlasti³⁴ u praksi se često dešava da ne pružaju jednake i/ili sve potrebne informacije o radu i da se ne ažuriraju redovno kako bi trebalo, u roku najkasnije do 30 dana od dana nastanka neke promene³⁵. Tako da negde imamo situaciju da se tu npr. u potpunosti objavljuju svi potrebni podaci o licu imenovanom za zaštitu podataka o ličnosti, ali i o podaci o samom licu bez podataka za kontakt ili pak bez ikakvih informacija da li je takvo lice imenovano uopšte, iako je to zakonska obaveza organa javne uprave³⁶. Nažalost, prema javno dostupnim informacijama to što u Informatorima o radu nema podataka o licu koje je imenovano za zaštitu podatak o ličnosti ne znači nužno da takvo lice nije zaista i imenovano.

Situacija u izvršavanju obaveza u sprovođenju Zakona o zaštiti podataka o ličnosti i javno dostupnim informacijama o tome je takođe vrlo različita u odnosu na to koji konkretno oblik organa javne vlasti u nadležnosti Grada Niša kao jedinice lokalne samouprave je u pitanju, odnosno da li je to organ javne uprave, javna ustanova ili javno preduzeće. Čak i među istim oblicima organa javne vlasti u nadležnosti Grada Niša kao jedinice lokalne samouprave postoje značajne razlike, iako opet svi oni primenjuju isti Zakon o zaštiti podataka o ličnosti. Primera radi, sve Gradske uprave Grada Niša na svojim internet prezentacijama imaju jasno i vidljivo istaknuta lica koja su imenovana za zaštitu

podataka o ličnosti sa odgovarajućim kontakt podacima, dok u Informatorima o radu takve informacije kod nekih uprava postoje kod nekih ne i pri tom nemaju izrađene interne akte o zaštiti podataka o ličnosti. Sa druge strane, za Gradonačelnika Niša, Gradsko veće Grada Niša i Skupštinu grada Niša to nije slučaj i prema javno dostupnim informacijama ne može se ni zaključiti da li su takva lica uopšte i imenovana ni da li postoje interni akti o zaštiti podatak o ličnosti, a u Informatorima o radu o tome nema nikakvih podataka. Kod Gradskih opština situacija je još više raznolika tako da prema javno dostupnim informacijama Gradska opština Crveni Krst nema ni imenovano lice za zaštitu podataka o ličnosti ni interni akt o zaštiti podataka o ličnosti, Gradska opština Medijana bi trebalo da ima samo imenovano lice za zaštitu podataka o ličnosti ali nema nikakvih podataka o njemu, Gradska opština Pantelej bi trebalo da ima i interni akt o zaštiti podataka o ličnosti i imenovano lice za zaštitu podataka o ličnosti ali bez javno dostupnih informacija o tome, Gradska opština Palilula ima samo imenovano lice za zaštitu podataka o ličnosti koje se samo imenom i prezimenom pojavljuje u Informatoru o radu i nigde drugde, dok Gradska opština Niška Banja bi trebalo da poseduje i interni akt i da ima imenovano lice za zaštitu podataka o ličnosti, ali bez javno dostupnih informacija o tome.

Situacija među javnim ustanovama Grada Niša kao organima javne vlasti je takođe vrlo šarenolika kad su sprovedenje Zakona o zaštiti podataka o ličnosti i javno dostupne informacije o tome u pitanju. Od ukupno 17 organa javne vlasti iz ove kategorije koji su analizirani za čak 10 nema nikakvih javno dostupnih podataka o tome da li uopšte imaju interni akt i imenovano lice za zaštitu podataka o ličnosti, šta naravno ne znači da ih zaista i nemaju i ne primenjuju svoje zakonske obaveze. Narodno pozorište Niš ne poseduje interni akt ali ima imenovano lice za zaštitu podataka o ličnosti, ali su na svojoj internet prezentaciji objavili formular kojim se informacije o licu imenovanom za zaštitu podataka o ličnosti dostavljaju službi Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, koji pri tom nije ni adekvatno popunjen. U njemu su umesto službenih kontakt podataka imenovanog lica za zaštitu podataka o ličnosti objavljeni njegovi privatni kontakt podaci! U ovakvoj situaciji najblaže rečeno je upitno koliko lice koje je imenovano za zaštitu podataka o ličnosti ima kapaciteta da odgovori zakonskim obavezama kad ni svoje lične podatke nije zaštitilo. Lice za zaštitu podataka o ličnosti određuje se na osnovu njegovih stručnih kvalifikacija, a naročito stručnog znanja i iskustva u oblasti zaštite podataka o ličnosti, kao i sposobnosti za izvršavanje obaveza iz člana 58. Zakona o zaštiti podataka o ličnosti.³⁷ Niški simfonijski orkestar i Istorijski arhiv Niš bi trebalo da imaju interni akt o zaštiti podataka o ličnosti, ali ovi dokumenti nisu javno dostupni i nemaju imenovao lice za zaštitu podataka o ličnosti, iako su izradili interne akte. Narodni muzej Niš bi trebalo da ima samo imenovano lice za zaštitu podataka o ličnosti, ali nema javno dostupnih informacija o njemu, dok Narodna biblioteka Stevan Sremac ima samo imenovano lice za zaštitu podataka o ličnosti čije je ime i prezime objavljeno samo u Informatoru o radu ali bez kontakt podataka, pri tom je topomoćnik direktora, diplomirani sociolog. Javna predškolska ustanova Pčelica, Dečiji kulturni centar Niš i Apotekarska ustanova Niš bi trebalo da poseduju i interni akt i da imaju imenovana lice za zaštitu podataka o ličnosti, ali informacije o tome nisu javno dostupne na njihovim internet prezentacijama. Jedino Centar za socijalni rad Sveti Sava Niš sigurno poseduje i interni akt i imenovano lice za zaštitu podataka o ličnosti jer su javno dostupni na njihovoj internet prezentaciji sa svim potrebnim kontakt podacima.

Ni kod javnih preduzeća Grada Niša kao organima javne vlasti situacija sa sprovedenjem Zakona o zaštiti podataka o ličnosti i javno dostupnim informacijama o tome pitanju nije nimalo bolja odnosu na javne ustanove. Od 13 analiziranih javnih preduzeća za čak 5 nema baš nikakvih javno dostupnih podataka o ovom pitanju. JKP za pijačne usluge Tržnica bi trebalo da ima imenovano lice za zaštitu podataka o ličnosti, ali ne i interni akt, a i o licu nema podataka na njihovoj internet prezentaciji. JP Gradska stambena agencija sa druge strane bi trebalo da ima interni akt o zaštiti podataka o ličnosti koji nije javno dostupan, a nema imenovano lice. JKP Gorica prema dostupnim informacijama bi trebalo da poseduje i interni akti i da ima imenovano lice za zaštitu podataka o ličnosti, ali ništa od

toga nema na njihovoj internet prezentaciji. JKP Direkcija za javni prevoz Grada Niša bi trebalo da poseduje interni akt za zaštitu podataka o ličnosti koji nije javno dostupan i ima imenovano lice koje je objavljeno na njihovoj internet prezentaciji, ali bez ikakvih kontakt podataka. JKP Objedinjena naplata poseduje interni akt za zaštitu podataka o ličnosti koji je dostupan na njihovoj internet prezentaciji, kao i imenovano lice, ali bez kontakt podataka. JKP Parking servis poseduje interni akt za zaštitu podataka o ličnosti koji je dostupan na njihovoj internet prezentaciji, kao i imenovano lice, ali bez kontakt podataka, a da pri tom ove dve stvari čak nisu ni u istoj kategoriji dostupnih informacija. JKP Gradska toplana i JKP Mediana bi trebalo da poseduju i interne akte i lica imenovana za zaštitu podataka o ličnosti, ali su informacije samo o licima javno dostupne zajedno sa kontakt podacima.

Na kraju ovog preseka trenutne situacije u sprovođenju Zakona o zaštiti podataka o ličnosti i javno dostupnim informacijama o tome među organima javne vlasti u nadležnosti Grada Niša kao jedinice lokalne samouprave, vezano za imenovanje lica, objavljivanje kontakt podataka lica i donošenja internih akata o zaštiti podataka o ličnosti, treba istaći da svi organi javne vlasti **NISU DUŽNI** da imaju imenovana lica i interne akte za zaštitu podataka o ličnosti ali **MOGU** to da imaju.

Rukovalac i obrađivač podataka o ličnosti **DUŽNI SU** da odrede lice za zaštitu podataka o ličnosti, u sledećim situacijama ako se:

1. obrada vrši od strane organa vlasti, osim ako se radi o obradi koju vrši sud u svrhu obavljanja njegovih sudskih ovlašćenja
2. osnovne aktivnosti rukovaoca ili obrađivača sastoje u radnjama obrade koje po svojoj prirodi, obimu, odnosno svrhama zahtevaju redovan i sistematski nadzor velikog broja lica na koje se podaci odnose
3. osnovne aktivnosti rukovaoca ili obrađivača sastoje u obradi posebnih vrsta podataka o ličnosti iz člana 17. stav 1. ili podataka o ličnosti u vezi sa krivičnim presudama i kažnjivim delima iz člana 19. ovog zakona, u velikom obimu³⁸

Imajući ovu činjenicu u vidu, vrlo je moguće da neki od analiziranih organa javne vlasti u nadležnosti Grada Niša kao jedinice lokalne samouprave koji nemaju imenovana lica i interne akte za zaštitu podataka o ličnosti, nisu ni dužni da ih imaju jer ne ispunjavaju zakonski zahtevane uslove, ali je na osnovu javno dostupnih informacija to bilo nemoguće adekvatno proceniti za sve. Ipak, primera radi, za očekivati je da među javnim preduzećima kao organima javne vlasti u nadležnosti Grada Niša kao jedinice lokalne samouprave ima onih koji bi trebalo da su dužni da imaju interne akte i imenovana lica za zaštitu podataka o ličnosti jer obrađuju veliki broj lica na koje se podaci odnose u svom svakodnevnom poslovanju, kao što su recimo JKP za vodovod i kanalizaciju Naissus ili JP za stambene usluge Ništan. Isto verovatno važi i za bar neke od javnih ustanova kao organa javne vlasti u nadležnosti Grada Niša kao jedinice lokalne samouprave, kao što su recimo Narodni univerzitet Niš, Centar za pružanje usluga iz oblasti socijalne zaštite Mara i Sigurna kuća za žene i decu žrtve porodičnog nasilja, od kojih poslednje dve javne ustanove verovatno obrađuju i posebne vrste podataka o ličnosti, npr. o zdravstvenom stanju lica koja su korisnici njihovih usluga, te bi dodatno trebalo da sprovode obaveze koje su definisane Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti u ovakvim slučajevima.

Pored imenovanja lica, objavljivanje kontakt podataka lica i donošenja internih akata o zaštiti podataka o ličnosti organi javne vlasti su dužni da sprovode još niz drugih obaveza definisanih zakonom, kao što je već ranije navedeno. Međutim, javno dostupnih podataka o tome koliko se zaista izvršavaju te obaveze nema, čak ukoliko su one i definisane u internim aktima za zaštitu podataka o ličnosti kod onih organa javne vlasti u nadležnosti Grada Niša kao jedinice lokalne samouprave koji su te akte doneli. Ne može se na primer proveriti da li su kontakt podaci lica za

zaštitu podataka o ličnosti, onih organa javne vlasti u nadležnosti Grada Niša kao jedinice lokalne samouprave koji ih imaju imenovana, zaista i dostavljeni službi Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, jer jedinstvena evidencija koja o tome postoji nije javno dostupna. Takođe, na osnovu javno dostupnih informacija nemoguće je utvrditi da li analizirani organi javne vlasti vode evidenciju radnji obrade podataka o ličnosti, da li prilikom obrade podataka o ličnosti zaista i sprovode odgovarajuće mere bezbednosti čak i ukoliko imaju definisane interne akte za zaštitu podataka o ličnosti kojima se to određuje. Isto važi i za obavezu evidentiranja svake povrede podataka o ličnosti, uključujući i činjenice o povredi, njenim posledicama i preduzetim merama za njihovo otklanjanje, kao i procenu uticaja obrade na zaštitu podataka o ličnosti i dobavljanje mišljenja Poverenika ukoliko je to potrebno. Određivanje obrađivača da u ime rukovalaca vrši obradu podataka o ličnosti i s tim u vezi uređivanje odnosa ugovorom ili drugim pravno obavezujućim aktom je takođe teško proveriti da li se sprovodi u praksi na osnovu javno dostupnih informacija.

Mora se istaći da je vrlo moguće da organi javne vlasti koji su u nadležnosti Grada Niša kao jedinice lokalne samouprave sve svoje zakonske obaveze u ovoj oblasti zaista i sprovode u praksi, ali nažalost Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti nije predviđena zakonska obaveza podnošenja redovnih godišnjih izveštaja o tome službi Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, kao što je to recimo slučaj sa Zakonom o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja.³⁹ Zbog toga generalno ima malo javno dostupnih informacija o tome kako organi javne vlasti u praksi sprovode svoje obaveze definisane Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti, pri tom koliko se iz javno dostupnih informacija može zaključiti oni na neki sistemski i sistematizovani način uglavnom i ne vode evidenciju o tome. Poseban problem je što neki od organa javne vlasti ne žele da budu transparentni i pružaju informacije o tome čak ni po zahtevima za slobodan pristup informacijama od javnog značaja, što se može zaključiti iz informacija dostupnih na već pomenutoj internet platformi za proveru bezbednosti i zaštićenosti podataka o ličnosti Otisak.

PREPORUKE ZA UNAPREĐENJE ZAŠTITE PODATAKA O LIČNOSTI NA NIVOU GRADA NIŠA KAO JEDINICE LOKALNE SAMOUPRAVE

Analiza trenutne situacije kada je u pitanju sprovođenje Zakona o zaštiti podataka o ličnosti u Gradu Nišu je pokazala da postoje veliki problemi, a da bi se trenutna situacija po ovom pitanju mogla poboljšati neophodno je u praksi implementirati sledeće preporuke, uz konstataciju da se ne odnose sve preporuke na baš sve organe javne vlasti:

- formirati specijalnu radnu grupu od predstavnika svih oblika organa javne vlasti (uprave, preduzeća i ustanova) koja bi uradila detaljnu analizu sprovođenja obaveza definisanih u Zakonu o zaštiti podataka o ličnosti svih organa javne vlasti koji su u nadležnosti Grada Niša kao jedinice lokalne samouprave
- za sve organe javne vlasti koji su u nadležnosti Grada Niša kao jedinice lokalne samouprave uraditi samoproveru ispunjenosti obaveza i rizika definisanih u Zakonu o zaštiti podataka o ličnosti u skladu sa Kontrolnom listom za rukovoaoce koju je razvila služba Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti⁴⁰
- za organe javne vlasti za koje ne postoje imenovana lica i doneti interni akti o zaštiti podataka o ličnosti uz konsultacije sa službom Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti jasno utvrditi da li su dužni da ih imaju

- za organe javne vlasti koji su dužni da imenuju lica i donesu interne akte o zaštiti podataka o ličnosti a to još uvek nisu uradili, što pre izvršiti ove obaveze u skladu sa Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti
- ažurirati postojeće i/ili usvojiti nove interne akte kojima se utvrđuju prava, obaveze i podela odgovornosti zaposlenih u pogledu zaštite podataka o ličnosti, kao i drugi relevantni aspekti zaštite podataka o ličnosti
- obaveštavanje svih zaposlenih o usvojenim standardima i politikama zaštite podataka o ličnosti u okviru svih organa javne uprave koji su u nadležnosti Grada Niša kao jedinice lokalne samouprave
- za imenovana lica za zaštitu podataka o ličnosti otvoriti zasebne e-mail naloge i posebne brojeve mobilnog ili fiksnog telefona u skladu sa preporukama službe Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti
- ažurirati sve Informatore o radu koje objavljuju organi javne vlasti informacijama o imenovanim licima za zaštitu podataka o ličnosti i njihovim službenim kontakt podacima, e-mail nalozima i brojevima telefona
- za sva imenovana lica za zaštitu podataka o ličnosti sprovesti obuku za sprovođenje obaveza definisanih u Zakonu o zaštiti podataka o ličnosti u saradnji sa službom Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti
- uspostaviti i redovno ažurirati evidenciju radnji obrade podataka o ličnosti u svim organima javne vlasti koji su u nadležnosti Grada Niša kao jedinice lokalne samouprave u skladu sa obavezama definisanim u Zakonu o zaštiti podataka o ličnosti
- izbrisati sve podatke za koje ne postoji pravni osnov obrade (odnosno obezbediti pravni osnov za njihovu obradu), koji nisu više neophodni za ostvarenje svrhe obrade podataka od strane organa javne vlasti ili za koje je protekao rok čuvanja
- jasno odrediti rokove čuvanja podataka u svim organima javne uprave koji su u nadležnosti Grada Niša kao jedinice lokalne samouprave za one podatke za koje to nije propisano zakonom ili ranije određeno
- izraditi i redovno ažurirati interne procedure za ostvarenje prava lica na osnovu Zakona o zaštiti podataka o ličnosti u svim organima javne vlasti koji su u nadležnosti Grada Niša kao jedinice lokalne samouprave
- u godišnjim budžetima svih organa javne vlasti koji su u nadležnosti Grada Niša kao jedinice lokalne samouprave prepoznati u dovoljnoj meri potrebu za unapređenjem kapaciteta u oblasti zaštite podataka o ličnosti i opredeliti odgovarajuća finansijska sredstva za to
- konstantno raditi na unapređenju mera zaštite podataka o ličnosti i povećanju bezbednosti informaciono-komunikacionih sistema u kojima se oni čuvaju, kao i na unapređenju procedura pristupa i obrade podataka o ličnosti
- povećati opštu transparentnost i vidljivost sprovođenja obaveza definisanih u Zakonu o zaštiti podataka o ličnosti organa javne vlasti i rezultate njihovih aktivnosti u ovoj oblasti učiniti dostupnim javnosti
- ažurirati internet prezentacije svih organa javne vlasti na način da javnost brzo i lako može doći do informacija o imenovanim licima za zaštitu podataka o ličnosti i njihovim kontakt podacima, bez lutanja i gubljenja vremena

- ažurirati internet prezentacije svih organa javne vlasti na način da na njima obavezno mora da postoji poseban odeljak za dokumenta koji su od značaja za javnost i tu objaviti sve interne akte za zaštitu podataka o ličnosti
- ažurirati internet prezentacije svih organa javne vlasti na način da dokumenta koja se čine dostupnim javnosti budu jasno i precizno nazvana kako bi svako brzo i lako mogao da pronađe onaj dokument koji mu je potreban

Na osnovu sprovedene analize može se zaključiti da su organi javne vlasti koji su u nadležnosti Grada Niša kao jedinice lokalne samouprave svesni postojanja pravnog okvira za zaštitu podataka o ličnosti koji više i nije tako nov jer se primenjuje već više od tri godine, ali da nisu u dovoljnoj meri ispunili svoje zakonske obaveze u oblasti zaštite podataka o ličnosti, niti poseduju dovoljno kapaciteta za primenu Zakona o zaštiti podataka o ličnosti. Iako bi se moglo pretpostaviti da bi Grad Niš kao jedna od najrazvijenijih jedinica lokalne samouprave u Republici Srbiji trebalo da ima i više standarde zaštite podataka o ličnosti, na osnovu prikupljenih podataka ovim istraživanjem nažalost nije se mogao doneti takav zaključak.

Ipak, vidljivo je postojanje svesti kod lokalnih donosioca odluka da je potrebno unapređenje sprovođenja obaveza definisanih u Zakonu o zaštiti podataka od ličnosti kod svih organa javne vlasti koji su u nadležnosti Grada Niša kao jedinice lokalne samouprave. Naime, sredinom decembra prošle godine Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka u ličnosti je bio u zvaničnoj poseti Gradu Nišu, a razlog posete je bio dogovor oko planiranja i realizacije otvaranja kancelarije Poverenika, kao što ona već postoji na primer u Novom Sadu, jer je to u interesu svih organa javne vlasti koji su u nadležnosti Grada Niša kao jedinice lokalne samouprave, same službe Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, a naročito samih građana Grada Niša.

Za očekivati je da će ovakav razvoj događaja i direktna saradnja koja će biti uspostavljena između Grada Niša i službe Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti značajno unaprediti sprovođenje obaveza definisanih u Zakonu o zaštiti podataka od ličnosti kod svih organa javne vlasti koji su u nadležnosti Grada Niša kao jedinice lokalne samouprave. Takođe, prilikom realizacije preporuka koje su rezultat ove sprovedene analize sigurno će se u praksi doći do novih informacija i načina kako dodatno unaprediti zaštitu podataka o ličnosti u lokalnoj zajednici, kako bi građani bili sigurni da su njihovi lični podaci bezbedni i da se ne mogu (zlo)upotrebljavati.

ANEKS 1

Spisak organa javne vlasti kod kojih je analizirana primena Zakona o zaštiti podataka o ličnosti

Uprava Grada Niša

- Gradonačelnik Grada Niša
<https://www.ni.rs/gradonacelnica-2/>
- Gradsko veće Grada Niša
<https://www.ni.rs/clanovi-gradskog-veca/>
- Skupština Grada Niša
<https://skupstinanisa.rs/>
- Gradska uprava za organe grada i građanska stanja
<https://www.ni.rs/gradska-uprava-za-organe-града-i-gradjanska-stanja/>
- Gradska uprava za komunalne delatnosti i inspeksijske poslove
<https://www.ni.rs/gradska-uprava-za-komunalne-delatnosti-i-inspeksijske-poslove/>
- Gradska uprava za imovinu i održivi razvoj
<https://www.ni.rs/gradska-uprava-za-imovinu-i-odrzivi-razvoj/>
- Gradska uprava za građevinarstvo
<https://www.ni.rs/gradska-uprava-za-gradjevinarstvo/>
- Gradska uprava za finansije
<https://www.ni.rs/gradska-uprava-za-finansije/>
- Gradska uprava za društvene delatnosti
<https://www.ni.rs/gradska-uprava-za-drustvene-delatnosti-града-nisa/>
- Gradska opština Crveni Krst
<http://gocrvenikrst.rs/>
- Gradska opština Medijana
<https://www.medijana.rs/>
- Gradska opština Pantelej
<http://www.pantelej.org.rs/>
- Gradska opština Palilula
<https://palilula.eu/>
- Gradska opština Niška Banja
<http://www.goniskabanja.org.rs/>

Javne ustanove Grada Niša

- Narodni univerzitet Niš
<https://nunis.edu.rs/>
- Narodno pozorište Niš
<http://www.narodnopozeristenis.rs/>
- Pozorište lutaka Niš
<http://www.nispuppets.org.rs/sr-rs/>
- Niški kulturni centar
<https://www.nkc.rs/>
- Niški simfonijski orkestar
<https://www.simfonijski.com/>
- Galerija savremene likovne umetnosti
<https://gslunis.rs/>
- Narodni muzej Niš
<https://narodnimuzejnis.rs/>
- Narodna biblioteka Stevan Sremac
<http://www.nbss.rs/>
- Istorijski arhiv Niš
<https://www.arhivnis.rs/>
- Zavod za zaštitu spomenika kulture Niš
<http://www.zzsknis.rs/>
- Sportski centar Čair
<https://sccair.rs/>
- Regionalni centar za profesionalni razvoj zaposlenih u obrazovanju
<https://www.rcnis.edu.rs/>
- Javna predškolska ustanova Pčelica Niš
<https://pcelica.edu.rs/>
- Dečiji kulturni centar Niš
<https://www.decijicentarnis.org.rs/>
- Centar za pružanje usluga iz oblasti socijalne zaštite Mara Niš
<https://centarmara.rs/>
- Sigurna kuća za žene i decu žrtve porodičnog nasilja
<https://sigurnakucanis.rs/>
- Centar za socijalni rad Sveti Sava Niš
<http://www.csr-nis.rs/>
- Apotekarska ustanova Niš
<https://www.apotekanis.co.rs/>

Javna preduzeća Grada Niša

- JKP Gradska toplana
<http://nitoplana.rs/>
- JKP Mediana
<https://www.jkpmediana.rs/>
- JKP Gorica
<https://www.jkpgorica.rs/>
- JKP za vodovod i kanalizaciju Naissus
<https://jkpnaissus.co.rs/>
- JKP Objedinjena naplata
<https://www.jkponnis.rs/>
- JKP Parking servis
<https://www.nisparking.rs/>
- JKP Direkcija za javni prevoz Grada Niša
<https://www.igpnis.rs/>
- JKP za pijačne usluge Tržnica
<https://trznicanis.rs/>
- JP Gradska stambena agencija
<https://www.gsanis.rs/>
- JP Direkcija za izgradnju Grada Niša
<https://dign.rs/>
- JP za stambene usluge Nišstan
<http://nisstan.rs/>
- JP zavod za urbanizam
<https://zurbnis.rs/>
- Turistička organizacija Niša
<https://visitnis.org/>

¹ Zakon o zaštiti podataka o ličnosti, član 4, stav 1

<http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2018/87/13/reg>

² Ibid, član 4, stav 3

³ Konvencija o zaštiti lica u odnosu na automatsku obradu podataka Saveta Evrope <https://rm.coe.int/16806c1abc>

⁴ Zakon o potvrđivanju Protokola o izmenama i dopunama Konvencije o zaštiti lica u odnosu na automatsku obradu ličnih podataka

<http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/mu/skupstina/zakon/2020/4/30/reg>

⁵ Zakon o zaštiti podataka o ličnosti iz 2008. godine

<https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2008/97/1/reg>

⁶ Povelja Evropske unije o osnovnim pravima

https://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/povelja_osnovna_prava_jul_20.pdf

⁷ Evropski supervizor za zaštitu podataka

<https://edps.europa.eu/en>

⁸ Ustav Republike Srbije

<http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/ustav/2006/98/1/reg>

⁹ Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti

<https://www.poverenik.rs/sr/>

¹⁰ Zakon o zaštiti podataka o ličnosti iz 2018. godine

<http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2018/87/13/reg>

¹¹ Zakon o zaštiti podataka o ličnosti, član 4, stav 8

<http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2018/87/13/reg>

¹² Ibid, član 4, stav 9

¹³ Ibid, član 4, stav 25

¹⁴ Obaveze rukovalaca podacima

<https://www.poverenik.rs/sr-yu/za%C5%A1tita-podataka/obaveze-rukovalaca-podacima.html>

¹⁵ Zakon o zaštiti podataka o ličnosti, član 56, stav 8.

<http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2018/87/13/reg>

¹⁶ Ibid, član 56, stav 10.

¹⁷ Ibid, član 56, stav 10.

¹⁸ Ibid, član 41, stav 3.

¹⁹ Ibid, član 47.

²⁰ Ibid, član 50.

²¹ Ibid, član 54.

²² Ibid, član 52, stav 6.

²³ Ibid, član 52.

²⁴ Ibid, poglavlje V

²⁵ Ibid, član 17.

²⁶ Ibid, član 45.

²⁷ Ibid, član 89.

²⁸ Katalog organa javne vlasti službe Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti

<https://www.poverenik.rs/images/stories/katalog-organa/katalog/Katalog.xlsx>

²⁹ Organizacija civilnog društva Pravilaw

<https://pravilaw.rs/>

³⁰ Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja

<https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2004/120/7/reg>

³¹ Otisak – internet platforma za proveru bezbednosti i zaštićenosti podataka o ličnosti

<https://otisak.org/>

³² Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, član 39.

<https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2004/120/7/reg>

³³ Jedinstveni informacioni sistem Informatora o radu

<https://informator.poverenik.rs/>

³⁴ Uputstvo za izradu i objavljivanje informatora o radu organa javne vlasti

<https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/drugidrzavniorganiororganizacije/uputstvo/2022/10/1>

³⁵ Ibid, poglavlje II, stav 4

³⁶ Zakon o zaštiti podataka o ličnosti, član 56, stav 8.

<http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2018/87/13/reg>

³⁷ Ibid, član 56, stav 8.

³⁸ Ibid, član 56, stav 2.

³⁹ Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, član 43.

<https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2004/120/7/reg>

⁴⁰ Kontrolna lica za rukovaoce

https://www.poverenik.rs/images/stories/kontrolne-liste/KL_001 - Kontrolna-lista za rukovaoce.docx

**"Ova publikacija objavljena je uz finansijsku pomoć Evropske unije.
Za sadržinu ove publikacije odgovorno je isključivo udruženje "Proaktiv"
i ta sadržina nipošto ne odražava stavove Evropske unije."**